

За ненасилие в училище

1-19 ноември 2013

1-19 November 2013

19 Days Activism

PREVENTION OF ABUSE
AND VIOLENCE AGAINST
CHILDREN & YOUTH

19
Nov.
2013
WORLD DAY
Prevention
Child Abuse

Organization of the campaign
Women's World Summit Foundation - WWSF
Youth Section
11 Av. de la Paix • 1202 Geneva / Switzerland
Tel: +41 22 738 66 19
wdpca@wwsf.ch
<http://19days.woman.ch>

Дружество за Обединените нации в България
София, 2013

Уважаеми учители,

Предлагаме Ви да се включите в *19 дни на ненасилие в училище* 1-19 ноември, в рамките на глобалната инициатива за превенция на насилието срещу деца и младежи. За да се включат повече училища от България в тази инициатива, Дружеството за Обединените нации в България Ви предлага идеи за работа в час на класа или в извънкласна форма. Някои от предложените по-долу занимания са подготвени от учители от националната ни мрежа клубове за ООН в училище. Други са адаптирани от източници на ООН, предназначени за преподаване за правата на човека в училище.

Най-напред в това кратко помагало Ви предлагаме извадка от основните национални и международни инструменти за закрила на децата от насилие и няколко занимания, с които да включите учениците в дискусия – за да стимулирате участието им за създаване на среда, подчинена на защитата на правата на човека и на културата на мира и ненасилието.

В приложената брошура на глобалната инициатива ще откриете още идеи и добри практики от целия свят.

С пожелание за успешна работа,

Дружество за ООН в България

София, 20.10.2013

Правото на детето на закрила срещу насилие

ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Правото на детето на закрила срещу насилие е дефинирано в чл. 11 на Закона за закрила на детето.

Чл. 11. (1) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в дейности, неблагоприятни за неговото физическо, психическо, нравствено и образователно развитие.

(2) Всяко дете има право на закрила срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.

(3) Всяко дете има право на закрила срещу използване за просия, проституция, разпространяване на порнографски материали и получаване на неправомерни материални доходи, както и срещу сексуално насилие.

(4) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в политически, религиозни и синдикални дейности.

Органи за закрила на детето са:

- Председателят на Държавната агенция за закрила на детето и администрацията, която го подпомага при осъществяване на неговите правомощия;
- Дирекции „Социално подпомагане“;
- Министърът на вътрешните работи и администрацията, която го подпомага при осъществяване на неговите правомощия.

КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Правото на детето на закрила срещу насилие се разглежда в Конвенцията за правата на детето

Чл. 16. (1) Никое дете не трябва да бъде подлагано на произволна или незаконна намеса в неговия личен живот, семейство, дом или кореспонденция, нито на незаконно посегателство срещу неговата чест и репутация. (2) Детето има право на закрила от закона против такава намеса или посегателство.

Чл. 19 (1) Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички необходими законодателни, административни, социални и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителите си или на единия от тях, на законния си настойник или на всяко друго лице, на което то е поверено.

Чл. 22 (1) Държавите - страни по Конвенцията, вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец или което се счита за бежанец в

съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да е друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползуването на съответните права, изложени в тази Конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни.

Чл.28 (2) Държавите - страни по Конвенцията, предприемат всички подходящи мерки за осигуряване спазването на училищната дисциплина по начин, съвместим с човешкото достойнство на детето и в съответствие с тази Конвенция.

ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Темата за ненасилието във Всеобщата декларация за правата на човека

Чл. 3. Всеки има право на живот, свобода и лична сигурност.

Чл. 5. Никой не трябва да бъде подлаган на изтезания или на жестоко, нечовешко или унижително третиране.

Чл. 12. Никой не трябва да бъде подлаган на произволна намеса в личния му живот, семейството, жилището и кореспонденцията, нито на посегателства върху неговата чест и добро име. Всеки човек има право на закрила от закона срещу подобна намеса или посегателства.

МЕЖДУНАРОДЕН ПАКТ ЗА ГРАЖДАНСКИТЕ И ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ПРАВА

Чл. 24. (1) Всяко дете, без разлика на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, национален или социален произход, имотно състояние или рождение, има право на такива мерки за закрила от страна на неговото семейство, на обществото и на държавата, каквито състоянието му на малолетен изисква.

Чл. 26. Всички лица са равни пред закона и имат право, без всякаква дискриминация, на еднаква законна закрила. В това отношение законът трябва да забранява всякаква дискриминация и да осигурява на всички лица еднаква и ефикасна закрила против всякаква дискриминация, основаваща се на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, имотно състояние, рождение или всякакви други признаци.

Задача: Насилието, кой, какво, къде?

Защо провеждаме занятиято?

- За да споделим мнения по повод насилията.

Необходими материали:

- Флипчарт и маркери или дъска и тебешир.
- Картончета или стикери.
- Скоч (за залепване на картончетата)
- Време: 45–60 минути

Ход на заниманието:

1. Попитайте учениците какво според тях означава „насилие“?. Напишете споделените идеи на дъската или върху флипчарта.
2. Дайте определението за насилие, изберете някое от записаните по-долу. Групата може да препише или преразкаже това определение със свои думи. Попитайте – съгласни ли са учениците с това определение, всичко ли е включено в него?
3. Разделете учениците на групи по четирима. Раздайте на всяка група картончета или стикери. Предложете им всеки да напише за случай на насилие спрямо дете, за което им е известно. От написаното да става ясно **както** се е случило, **кой** го е направил и **къде** се е случило.
4. Предложете на групите да подредят картончетата според това, къде е извършено насилието. Възможно е групата да работи и колективно.
5. Обсъждане. Кои са местата, където може да се извърши насилие? В дома, в училище, в затвора, на работното място?

Определения за насилие:

„...Насилие се извършва, когато някой използва своята сила или своята влиятелна длъжност, за да причини умишлено, а не случайно, вреда на друг човек. Насилието е също така заплахата от прилагане на насилие и действие, което с голяма вероятност може да нанесе потенциална или фактическа вреда. Вредата може да се отнася за психическото състояние на човека, за неговото здраве и благополучие, както и като физическо нараняване. Като насилие се разбира и вредата, която хората могат да причинят на себе си, включително чрез самоубийство”.

“Насилието е агресивно поведение, което може да се изразява във физическо, сексуално или емоционално малтретиране. Агресивното поведение се извършва от един или от група индивиди върху един или няколко индивида. Насилието, свързано с физическо малтретиране е това, при което детето, подрастващият или групата директно или индиректно малтретира, наранява или убива друг или други. Агресивното поведение може да включва блъскане, бутане, разтърсване, ритане, стискане, изгаряне или каквато и да е друга форма на физическо насилие над личността или хората или върху собствеността. Насилието, свързано с психическо малтретиране е това, при което съществуват словесни атаки, заплахи, подигравки, подмятания, присмивания, викове, изолация и злонамерени слухове. Насилието, свързано със сексуално малтретиране е това, при което се наблюдава сексуално посегателство или изнасилване”.

Задача: Какви видове насилие съществуват в училище?

- **Физическо насилие от страна на учителите:** Учителите може да наказват заради лошо поведение или лошо изпълнена задача.
- **Унижение на дете от учител с думи и поведение:** Учителите може да крещят на децата и да ги нагрубяват.
- **Физическо и психологическо насилие от страна на другите ученици:** Учениците може да издевателстват над друго или други деца.
- **Насилие от страна на училищни банди:** В много училища децата и подрастващите влизат в банди, които враждуват помежду си.

Защо се провежда това занятие?

То въвлича всички в класа да разсъждават и да развиват своите комуникативни умения.

То помага на учениците да се изслушват, да работят в екип и да уважават различни идеи и предложения.

Необходими материали:

- Свободно място
- Три знака, които може да се поставят на разстояние от няколко метра един от друг. Единият знак е с надпис *СЪГЛАСЕН*, вторият с надпис *НЕ СЪМ СЪГЛАСЕН* и третият, с *НЕ СЪМ СИГУРЕН*
- Време: 45 минути

Стъпки в заниманието:

- Обяснете, че ще прочетете изказване относно насилието в училище. Всеки участник трябва да реши какво мисли по повод това изказване. *Съгласен, не е съгласен или не е сигурен?* Участниците трябва да застанат до знака, който отразява тяхното мнение.

- Прочетете първото изказване. Използвайте изказванията по-долу, или измислете други изказвания, които ще бъдат подходящи за работа със съответната група. Дайте на участниците време, за да могат да помислят до кой знак да застанат.

- Предложете на няколко от участниците във всяка група да обясни своето мнение. Останалите имат право да заемат друго място, ако чуят нещо, което ги е накарало да променят своята гледна точка.

- Прочетете второто изказване; повторете действието, описано в точка 3.

- Прочетете третото изказване и повторете действието, описано в точка 3.

- Задайте следните въпроси на групата:

- Как възприехте това занимание?
- Какво научихте?
- Ако изменихте мнението си, какво най-много ви повлия?

Примерни изказвания

1. Физическото наказание може да се използва, за да помогне на децата да учат по-добре.
2. Словесното наказание не обижда децата така силно, както физическото наказание.
3. Децата, дразнени от съучениците им, трябва сами да умеят да се защитят.

Задача: Нарисувай карта на мястото на насилие

Каква е целта на това занимание?

То помага на учениците да започнат разговор за определени ситуации на насилие. Всеки получава възможност да вземе участие.

Необходими материали:

- Големи листове хартия или картон – по един на група
- Маркери, фулмастри, моливи
- Скоч за залепване на листовете
- Време: 45–60 минут

Стъпки в заниманието:

1. Разделете участниците в групи по четирима. Предложете на всяка група да нарисова карта на училището, на училищния двор или на улиците около училището.
2. Нека те отбележат на своите карти местата, в които най-често има случаи на насилие. Кратко им разкажете какъв тип насилие имате предвид.
3. Закачете картите на стената, за да могат групите да ги разгледат. Можете да разделите учениците по полов или по възрастов признак, ако в групата има представители на различни възрасти.
4. Обсъдете в групите:
  - По какво си приличат картите? По какво се различават?
  - Има ли разлики в посочените от момчетата и от момичетата места и типове насилие?
  - Има ли разлики в посочените места и типове насилие от ученици в различна възраст?

Запишете резултатите на голям лист хартия, посочете основните типове насилие, местата, където се извършват и начините, по които се извършват, както и начини за предотвратяване на насилието.

Занимания, които помагат за изграждане на култура на мира и ненасилието в училището

Хората, които ме заобикалят

Помолете децата, подготвили се за разговор в кръг, да поразсъждават за някакво хубаво свое качество и задайте въпрос: „Кои качества на хората, които ви заобикалят, ви харесват?“ След това преминете към обсъждане на следните въпроси:

- Уважавате ли в другите това качество, което харесвате у вас самите?
- Уважавате ли добрите качества, които вие не притежавате, но откривате при други?
- Всички хора ли заслужават уважение? Защо?
- Как изразявате уважението си към другите?

След това помолете децата да помислят за някакъв случай, когато са се почувствали обидени, тъй като някой не се е отнесъл с уважение към тях.

- Как се усеща неуважението?
- Защо понякога хората проявяват неуважение към другите?
- Какво е това, което наричаме достойнство? Накърнява ли се вашето достойнство, когато другите не ви уважават?
- Какво можете да направите, когато другите не ви уважават?

И накрая,

- Попитайте, „какво означава, когато казваме, че хората заслужават уважение?“
- Попитайте например доколко животът във вашия район би могъл да бъде по-спокоен, ако хората проявяваха повече уважение един към друг.
- Помолете децата да обмислят начин, по който да демонстрират уважение към някой друг.

(Чл. 1, 2, 12 ВДПЧ; чл. 2, 12, 13, 14, 16, 29 КПД)

Заедно можем да постигнем много¹

Часът се провежда в часа на класа с учениците от VIII клас в гимназия с изучаване на чужд език. Замислен е в рамките на възпитателната работа, осъществявана от класния ръководител. Насочен е към създаване на пълноценен колектив, тъй като учениците са за първа година заедно. До седми клас всички са учили в различни училища, все още няма създадени достатъчно близки отношения, за приятелство между тях дори е трудно да се говори. По различни поводи възникват конфликти, а някои ученици изобщо не успяват да се впишат в общата атмосфера на класа.

За предпочитане е урокът да бъде проведен през месец май, когато учениците вече имат натрупани впечатления един от друг и до края на учебната година има достатъчно време за промяна. Направените изводи могат да се превърнат в база за началото на следващата учебна година.

Възпитателни и образователни цели:

1. Да се запознаят с документите на ООН по правата на човека и правата на детето.
2. Да се опознаят взаимно, за да проявяват по-голямо съпричастие и разбиране към проблемите на другия човек.
3. Да обсъдят задълбочено Правилника на училището, разработен на базата на Правилника за приложение на Закона за народната просвета.

Задачи, които се реализират при подготовката на урока:

1. Класът се разделя на три групи според усещане за принадлежност. Всеки сам избира към коя група да се присъедини, без непременно мотото да отговаря на неговия статут като ученик в класа.
2. По демократичен принцип учениците избират водещ, както и трима консултанти.
3. Участниците във всяка група сами излъчват своя представител.
4. Учениците изработват баджове с надписи: “Водещ”, “Консултант”, “ I, II или III група” и всеки носи своя по време на играта.
5. Избраните консултанти се запознават предварително с помощта на класния ръководител с документите, които ще бъдат използвани в играта.

Необходими средства:

1. Харта за правата на човека на ООН
2. Конвенция на ООН за правата на детето
3. Правилник за училищния ред

Метод: Ролева игра

Ход:

Провежда се в рамките на един учебен час (час на класа). Предварително са подготвени четири маси, около които ще работят групите и консултантите. На масите има поставени табелки: “Консултанти”, “I група”, “II група”, “III група”, а всяка група има право предварително да си подготви качлив надпис с повече информация за себе

---

¹ Заниманието е разработено от Пенка Гувеска, 12-то СОУ “Цар Иван Асен II”, София

си, например “Ние сме елитната част от класа – нека всички ни следват... ако могат!” или “А, бе, я си гледайте живота! С много ум или не чак толкова, той пак ще си премине...” или “Тук се намират аутсайдерите. Да си такъв също не е лесно...” Участниците има пълна свобода на избор.

Водещият обявява поставената цел, позовавайки се на проблемите, които пречат на класа да работи пълноценно в учебните часове по всички предмети. За мотото на играта предлага: “Много неща не ни харесват – искаме да ги променим и ще се опитаме да го направим!”

Пак той съобщава, че класът предварително се е разделил на три групи. Всяка от тях ще представи онези проблеми, които счита за най-съществени. Ще предложи подход за преодоляването им. Водещият обявява, че всяка от групите има свое мотото, както следва:

I група: “Поставям си високи цели в живота! Всеки урок е важен за мен, не бива да пропускам нищо, защото това би ми попречило да се реализирам”.

II група: “Идвам в училище, за да се видя с други хора и да се забавлявам. Не придавам голямо значение на зубренето, за мен уроците са на втори план”.

III група: “Никой в класа не ме обича, всички ме дразнят. Много важно! Не държа на тях – днес съм тук, утре ме няма!”

Водещият съобщава имената на предварително избраните консултанти и кани всички да заемат местата си по масите. Обявява, че през следващите 15 минути ще се работи екипно.

На предварително подготвени листове всяка група формулира:

Какво не ми харесва в отношението на съучениците към колектива и специално към ученето? С какво едни хора нарушават правата на другите?	Как според нас можем да променим състоянието на дисциплината, което е под всякаква критика и пречи на всички?

По време на работата консултантите са на разположение и всяка група може да се обърне за помощ към тях. Те предварително са се запознали с документите и при всеки казус могат да се позоват на някой от тях, като аргументират искането си.

След изтичането на времето всяка от трите групи излъчва по един свой представител, който, в рамките на *следващите 15 минути*, обобщава изводите и предложенията на своите “колеги”. Консултантите имат право да репликират, позовавайки се на съответните членове и точки от използваните официални документи. След като времето приключи, водещите обявяват *пауза от пет минути*, която се запълва по предложение на участниците, например почивка, през която може да има свободна обмяна на мнения по темата.

През това време комисия, съставена от консултантите и представителите на всички групи изработва заключителен документ, който съдържа най-приемливите за всички ученици предложения, постъпили по време на представянето. Водещият прочита документа пред всички участници. Гласуване.

Предлага се *контролен срок* – например 3 седмици, през който консултантите работят с една от групите; съдействат всички добре да научат своите права и задължения; следят приетите предложения за промяна да бъдат спазвани.

След изтичане на контролния срок, в последния час на класа за годината, участниците в играта демонстрират своите нови знания и умения. Комисията от представители и консултанти прави проучване относно промените в дисциплината и успеха на класа, настъпили през контролния период и съобщава своите изводи пред всички.

Насилието около нас²

За някои мои ученици единственият начин за решаване на проблемните ситуации е агресията. Класът ми е разделен на момичета и момчета. Момичетата по-лесно се справят с учебния процес и това ги прави мишена на подигравки и обиди от страна на съучениците им. Наричат ги “зубъри и читанки”.

Урокът беше проведен в класната стая в час на класа.

Образователни цели:

1. Учениците да могат да осъзнават насилието като действие, причиняващо вреда на човек или група хора.
2. Учениците да могат да разграничават силата от насилието.
3. Учениците да могат да разпознават видовете насилие и да анализират причините за тях.
4. Учениците да могат да предотвратят насилие, което се случва около тях в класната стая или в училищния двор.

Методи: За постигане на поставените цели основните методи, които използвах, бяха игра на асоциации, дискусия, беседа, работа в малки групи.

Условия за провеждане:

Времетраене – 60 минути: час на класа и допълнително след него.

Участници – 20 на брой ученици на възраст 13-14 години.

Материали: листове за всеки ученик, листчета с поставения казус, листчета със задачите към него, маркери, дъска, притча за лъва и кучето, работен лист “Видове насилие и признаци на преживяно насилие”.

Ход на урока:

Въведение към темата – Времетраене: 5 минути

Урокът започна с обяснението на играта на асоциации. Учениците избираха думи от своето ежедневие – приятел, ваканция и така разиграхме тази игра с помощта на малка топка. Когато аз трябваше да започна (2-3 кръг на играта) избрах думата насилие и поставих темата на занятието.

Работна фаза

Участниците се разделиха на 2 групи по пол.

Задача 1 – времетраене 8 минути:

Всяка група да напише асоциации (на предварително раздадени листове) на думата насилие.

Децата оживено обсъждаха, като по-активна беше групата на момичетата. След като предадоха листовите, на дъската нарисовах така наречения “асоциативен паяк”. Асоциациите на момчетата бяха: бой, болка, синини, сексуално издевателство и бяха написани с черен маркер на паяка. Асоциациите на момичетата бяха: наранявания, страх, сълзи, жестокост, емоционална болка, агресия и бяха записани със син маркер.

---

² Урокът е разработен от Малта Илиева Гинчева, СОУ „В. Левски”, гр. Хасково, в рамките на проекта „Летящ университет за образование по правата на човека”

Единствената обща асоциация беше думата болка, която записах с червено. Децата трябваше да разпределят думите в три групи: причини, прояви и последици от насилието.

Думата **болка** определихме като последствие от насилието. Като прояви на насилие бяха посочени – бой, сексуално издевателство, жестокост, агресия. Като причини бяха посочени думите страх и жестокост.

Задача 2 – времетраене 8 минути: Всяка група да напише асоциации (на предварително раздадени листове) на думата сила.

Тук учениците определено се затрудниха. На пръв поглед те не разбираха разликата между насилие и сила и имаха нужда от помощ.

Асоциациите на момчетата бяха: грубост, смелост, мощ и бяха записани с черен маркер на асоциативния паяк. Асоциациите на момичетата бяха: злоупотреба, власт, респект, уважение – със син маркер. Отделихме общите думи от двата паяка: жестокост и грубост. Направихме извод, че силата може да бъде използвана и за добри и за лоши намерения.

Задача 3: Времетраене 8 минути

“Сега ще чуете притчата за кучето и лъва”. След това ще Ви помоля да коментирате силата на кучето и силата на лъва.

“Живяло някога в гората едно силно куче, което обичало да се бие. Премерило сили със заека и риса, с лисицата и вълка, с елена и мечката и победило всички. След всяка победа кучето се чувствало все по-силно и самоуверено. Животните в гората започнали да се страхуват от него. Щом го забележели да върви наперено по горските пътеки, мигом се изпокривали. Но не го уважавали. Уважавали лъва и се подчинявали само на него. Това вбесявало кучето и то решило, че е време да премери сили с царя на животните. Застанало пред пещерата на лъва и извикало:

- Аз съм най-силното животно в тази гора. Всички треперят от мен, но слушат теб. Излез да видим кой е по-силен.

- Няма да меря сили с тебе – спокойно отвърнал лъвът.

- Ако не излезеш да се бием, ще кажа на всички животни, че си страхливец и те ще ти се смеят – извикало ядосано кучето.

- По-добре да ми се смеят за това, че съм страхливец, отколкото да ми се подиграват, че съм се бил с куче”.

Момчетата бяха много впечатлени и много активни. Техните отговори показваха, че някои от тях за първи път осъзнаваха, че можеш да бъдеш силен, без да използваш насилие и че агресията, която проявяваш, може да буди страх у другите, но в никакъв случай не и уважение. Всички единодушно симпатизираха на лъва.

Задача 4 – Времетраене 5 минути.

След това на участниците бяха раздадени работни листове „Видове насилие и признаци на преживяното насилие”. Поставен им бе въпрос: Има ли насилие от посочените в листа случаи, за което не са чували. Те не знаеха само какво е negliжирането. Беше им обяснено чрез беседа.

Задача 5 – Времетраене 20 минути.

На групата бе прочетен следният казус:

Калина е отличничка, много е старателна и учителите я обичат. Има приятел в същия клас – Пламен, също силен ученик. Ангел е техен съученик с нисък успех. Смята, че не е оценяван справедливо от учителите. Когато хвалят Калина, Ангел става агресивен, отнася се грубо с нея и я обижда. Пламен е свидетел на това, но не се намесва. Калина споделя с приятелите на по-големия си брат Иво, които са в гимназията. Те се срещат с Ангел и го предупреждават да внимава. Ангел става още по-груб с Калина. Един ден, закачайки я, тя му отвърща с обида. Той я причаква на излизане от училище, опипва я по тялото и я нарича с нецензурни думи. На следващата вечер Иво и неговите приятели пресрещат Ангел и го набиват жестоко.

Класът беше разделен на 4-ри групи – всяка група изтегли листче с герой – Калина, Пламен, Ангел и Иво. Всяка от групите получи листчета със задача и всяка група трябваше да запише отговор на въпросите:

1. Какво мисли и изпитва вашият герой за всеки от другите трима:
2. Какъв е вашият герой – насилник или жертва.
3. Три часа след побоя на Ангел всички вече са си вкъщи. Какво мисли вашият герой сега?

Групата, която изтегли за свой герой Калина, беше съставена предимно от момчета. Говорител беше Митко. Според тях Калина харесва Пламен и това, че той не ѝ е помогнал, няма да има значение за техните отношения. Тяхната героиня вижда защитника в своя брат Иво. Тя мисли, че отношението на Ангел към нея се дължи на завистта му, че тя е отлична ученичка и че учителите я хвалят. Калина е жертва. След побоя над Ангел от брат ѝ, тя се притеснява какво му се е случило и как ще се развият утре събитията.

Групата с герой Иво избра за говорител момиче. Тяхното мнение бе, че той като по-голям брат на Калина я обича и затова я защитава, за да не я наранят. Той харесва Пламен като човек, но не е съгласен с неговото пасивно отношение. Иво смята, че Ангел е агресивен и завистлив и след като не обръща внимание на предупреждението, трябва да си получи заслуженото. Групата приема брата за насилник, но въпреки това му симпатизира. След побоя се чувства виновен, но и удовлетворен, че е защитил сестра си.

Групата с герой Пламен избра за говорител момиче. Те смятат, че Пламен е приятел на Калина само в училище и не се интересува какво става с нея извън него. Предполагат, че Пламен се страхува от Ангел и затова не се намесва. Те го определиха като жертва, защото от страх не е помогнал в нужда. След побоя се притеснява как ще се развият нещата.

Групата с герой Ангел избра за говорител момиче. Смятат, че Ангел е пренебрегнат от Калина и от учителите и не намира друг начин да бъде забелязан, освен като физически и психически я тормози. Мислят, че той се страхува от Иво, но не го показва. Завижда на Пламен, че е харесван от Калина. Три часа след побоя той е още по-разгневен и решен да отмъсти както на Иво, така и на Калина.

Дискусия по задача 5 - Времетраене 10 минути

„Можеше ли в тази ситуация да бъде предотвратено насилието?“

Предложенията бяха следните: да се каже на класния ръководител, да се потърси помощ от родители, да се обясни на Ангел, че Калина харесва друг не само защото той е силен ученик, а затова, че не е груб и агресивен. Основният извод бе, че насилието поражда насилие и агресията не е начин за решаване на проблема.

Участниците смятат, че не трябва като Пламен да наблюдават безучастно ситуацията, а трябва да показват отношение на неодобрение и нетърпимост към насилниците. Те решиха, че най-важната роля, за да не се стигне до агресия и насилие, имат те самите като участници в събитията, които се случват с тях.

Обратна връзка и обобщение - Времетраене 5 минути

В края на занятиято дискутирахме следните въпроси: Какво ново научихме от днешното занятие? Какво смятате, че ще ви бъде полезно във взаимоотношенията ви със съучениците ви? Смятате ли, че вече по друг начин гледате на проявите на насилие и че имате друго отношение към тях?

За разработване на урока съм използвала брошурата „Стоп трафик“ издадена от сдружение „Шанс и закрила“, гр. Хасково.

Изводи:

Като класен ръководител считам, че провеждането на такъв тип обучение е много полезно за учениците, тъй като информацията за насилието в този вид и по този начин не им се предоставя никъде. Децата с удоволствие се включват в ролевите игри и пълноценно участват в работа в малки групи. Проявяват творчество и въображение

Моята личност и личността на другия³

Изборът на тази тема за разискване в часа на класа бе продиктуван от факта, че в групата съществуват много личностни различия, желаниа за лидерство и изяви, несъгласие, неприемане на особеностите на другия, а понякога и грубо и некоректно поведение.

Какви са моите очаквания:

- Учениците да осмислят представата за собственото си „Аз“;
- Да развият умения за ясно и точно себепредставяне;
- Да оценяват адекватно своите силни страни;
- Да се предизвика интерес към останалите членове на групата;
- Да открият общи неща, които да предизвикат желание за съвместна работа и търпимост един към друг;
- Да се запознаят с някои от текстовете Конвенцията на ООН за правата на детето.

Предварителна подготовка

Столовете са подредени в кръг и за всеки участник е осигурен лист с напечатани извадки от текстове на Декларацията за правата на детето (1959) и Конвенцията на ООН за правата на детето (1989), а именно:

1. Постановления на Декларацията за правата на детето, чл. 6: Детето се нуждае от любов и разбиране за пълното хармонично разгръщане на неговата личност.
2. Конвенцията на ООН за правата на детето, чл. 12: ... детето, ... може да формира свои собствени възгледи,... да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него.
3. Конвенцията на ООН за правата на детето, чл.13: Детето има право на свобода на изразяване на мнение ... да търси, получава и предава информация и идеи.

Осигурени са също така големи и малки листове, маркери и други помощни материали.

Ход на сесията

Загриване

Занятието започва с установяване на предварителната нагласа и настроение на учениците. Водещият приканва всеки от участниците да опише моментното си състояние като посочи върху дъската избран от него символ (слънце, дъжд, усмивка, мълния и т. н.) и цифра. Не се допуска коментар на нарисуваното. Учениците седат в кръг. Въвеждат се темата и задачите на сесията.

Работна фаза

Участниците се разделят на три малки групи по следния начин: Всички получават картонче с част от текста на цитираните по-горе документи. Сравняват

---

³ Урокът е разработен от Евелина Кочева, СОУ ”П. Яворов” – Пловдив, в рамките на проекта „Летящ университет за образование по права на човека”

картончето с първоначално получения лист и определят номера на групата, в която попадат. Трябва да се разходят в кръг, да намерят липсващите думи, след което да сглобят цялата мисъл.

Всяка група получава задачата да направи асоциативен облак на понятията дете, личност, право (по едно на всяка група). Групите разполагат с голям лист и маркери. Инструкцията е да напишат в центъра на листа думата и около нея всички асоциации, които им хрумнат, без да ги подреждат. Разполагат с 10 мин. След това се поставя задачата да открият с различни цветове положителните и отрицателните асоциации и да се обединят около една ключова дума (или думи), която най-добре дефинира понятието.

След 10-15 мин. всяка група определя говорител, който накратко представя работата на групата и се опитва да дефинира съответното понятие. Трите листа се разполагат един до друг и се поставя задачата да се открие обединяващото между трите понятия.

Провежда се дискусия, насочена към обобщението, че всички имат равни права, които трябва да зачитаме, че всеки от нас е една малка вселена от чувства, мисли и особености и че именно разнообразието е хубавото на този свят. Може да се постави и задачата за съставяне на изречения като във всяко се включва по един израз от всеки постер.

Следва упражнението „Кръг на силните страни”. В продължение на 4-5 минути всеки от учениците попълва кръг, разделен на три сектора като във всяка част записват по три неща:

- А/ които харесват у себе си;
- В/ които са постигнали въпреки трудностите ;
- С/ които им е приятно да правят.

След изтичане на определеното време участниците се разделят на двойки, като всеки тегли фигурка и търси другия участник със същата фигурка. Разделянето може да стане чрез преброяване или по друг начин .В следващите три минути всяка двойка обсъжда кръговете помежду си, като всеки се стареа да запомни възможно най-много за другия. След като са готови, двойките се отварят в голямата група и всеки споделя какво е научил за партньора си .

В следващата задача пред групата се поставя въпроса: ”Как да помогнем на другия да види своите силни страни и да отстоява правата си?”. Провежда се мозъчна атака за около 5-6 мин. Отговорите и идеите се записват на постер. Предложенията са:

- да го насърчаваме;
- да му се усмихваме;
- той трябва да знае какви права има;
- трябва да знае правата на другите;
- трябва да е коректен;
- да му предложим да ни бъде приятел;
- да му казваме, че е добър.

Последвалото обсъждане извежда идеята, че учениците могат да бъдат позитивни в общуването си, че уважението към личността на другите е свързано с

уважението към собствената личност. Решаваме, че задачата ни в бъдеще е добрите взаимоотношения да станат ежедневие.

Такова послание се залага в последвалата игра, при която на гърба на всеки стол се залепва листче и всички записват нещо добро и подкрепящо, комплименти и хубави пожелания за съответния човек. В продължение на 1-2 мин. всеки чете листчето си.

В заключение се въвеждат правилата на сенаторското гласуване, а именно:

- Две вдигнати ръце – чувствам се много добре;
- Една вдигната ръка – добре съм;
- Две кръстосани ръце – не мога да определя;
- Една ръка напред с палец надолу – не съм много добре;
- Две ръце напред с палци надолу – зле съм.

Завършваме часа със сенаторско гласуване за нагласата и настроението на всеки в края на сесията.

И накрая:

„Перална машина”

Нека децата застанат на неголямо разстояние едно от друго в две успоредни редици лице с лице. Нека едно дете мине между тези редици („през пералнята”) Всеки, ако е допустимо от местната култура, приятелски потупва това дете по гърба или му стиска ръка, като произнася думи на похвала, симпатия и поощрение. В резултат от такава „пералня” се появява сияещо, радостно и щастливо дете. След това то се връща в своята редица и процедурата се повтаря отново. Ежедневното пропускане на едно или две деца през такава „пералня” доставя повече удоволствие, отколкото ако всички минат наведнъж през нея. (Чл. 1, 2 ВДПЧ; чл. 2 КПД)